

Міністерство освіти і науки України
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

СХВАЛЕНО

Вченою радою

ЧНУ ім. Петра Могили

Протокол № 7 від «29» травня 2025 р.

ЗАТВЕРДЖЕНО

В.о. ректора ЧНУ ім. Петра Могили

Леонід КЛИМЕНКО

«29» травня 2025 р.

ПРОГРАМА

додаткового вступного фахового випробування на навчання
за третім (освітньо-науковим) рівнем «доктор філософії»
галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні
відносини»
спеціальності С 3 «Міжнародні відносини»

*Програма схвалена на засіданні
кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики
(Протокол № 4 від 30.04.2025 р.)*

Миколаїв – 2025

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма складена для кандидатів на вступ в аспірантуру за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини» та передбачає визначення рівня знань за напрямками професійної діяльності та формування контингенту здобувачів вищої освіти, найбільш здібних до успішного опанування відповідної освітньо-наукової програми рівня «Доктор філософії». Основу концепції підготовки аспірантів за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини» складає системність, програмно-цільова спрямованість, націленість на формування високого професіоналізму, уміння вирішувати наукові й практичні завдання на рівні сучасних досягнень міжнародних відносин.

Метою фахового випробування є перевірка теоретичних знань у галузі міжнародних відносин, уміння аналізувати міжнародну політику, обізнаності й розуміння зовнішньої політики України та інших країн, а також перевірка наявності аналітичних, прогностичних та комунікаційних навичок і загальних знань, які дозволять вступнику опанувати зазначену програму.

Головні завдання фахового вступного випробування полягають у виявленні наступних знань та умінь у абітурієнтів:

- виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин;
- аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному;
- оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях;
- розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав;
- аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав;
- застосовувати засади дипломатичної та консульської служби, дипломатичного протоколу та етикету, уміння вести дипломатичне та ділове листування (українською та іноземними мовами);
- аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України;
- усвідомлювати національні інтереси України на міжнародній арені;
- застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем;
- аналізувати структуру та динаміку міжнародних комунікацій, виявляти їх вплив на міжнародну систему, державні та суспільні інститути;
- аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними;

- здійснювати комунікацію та інформаційно-аналітичну діяльність у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами);
- аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини;

Фахове вступне випробування включає 4 розділи, які охоплюють основні напрямки системи знань про міжнародні відносини:

1. Теорія та методологія досліджень міжнародних відносин.
2. Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики України.
3. Міжнародна безпека
4. Співробітництво та інтеграція в міжнародних процесах

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

Розділ 1. Теорія та методологія досліджень міжнародних відносин

1. Об'єкт, предмет теорії міжнародних відносин, її структура та функції.
2. Методологічні принципи та основні методи дослідження теорії міжнародних відносин.
3. Неореалізм в теорії міжнародних відносин.
4. Неоліберальний підхід в теорії міжнародних відносин.
5. Критична теорія міжнародних відносин.
6. Соціологія міжнародних відносин. Історична соціологія міжнародних відносин.
7. Методологія дослідження глобальних процесів: системний підхід, структурно-функціональний аналіз, цивілізаційний аналіз, політична герменевтика.

Розділ 2. Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики України

1. Стан та перспективи відносин України з країнами «Великої сімки».
2. Політика України на пострадянському просторі та російська агресія проти України.
3. Інтеграційні процеси у ЦСЄ та ПСЄ та позиція України.
4. Інтеграція України до ЄС як головний напрям зовнішньої політики України.
5. Зовнішня політика України щодо держав Центрально-Східної Європи.
6. Західноєвропейський вектор зовнішньої політики України.
7. Українсько-американські сучасні двосторонні відносини.
8. Зовнішньополітичні відносини України з державами Азії.
9. Зовнішньополітичні відносини України з державами Африки.
10. Зовнішньополітичні відносини України з державами Латинської Америки.
11. Діяльність України в ООН та інших міжнародних/регіональних організаціях.

12. Європейський Союз та країни Західної Європи у зовнішній політиці України.

Розділ 3. Міжнародна безпека

1. Теоретичні основи вивчення міжнародної безпеки.
2. Еволюція підходів до проблем міжнародної безпеки.
3. Типологія, структура та функціональне призначення безпеки. Поняття міжнародної стабільності.
4. Національна і міжнародна безпека.
5. Регіональна безпека.
6. Військові і невійськові компоненти безпеки.
7. Україна в процесах забезпечення європейської і глобальної безпеки.
8. Відносини Україна-НАТО в контексті української та європейської безпеки.
9. Російсько-українська війна: геополітичний контекст

Розділ 4. Співробітництво та інтеграція в міжнародних процесах

1. Сутність міжнародного співробітництва.
2. Основні теоретичні моделі та етапи інтеграційних процесів.
3. Теоретичні моделі європейської інтеграції. Зародження та розвиток ідей європейської єдності. Європейська ідентичність.
4. Політична інтеграція в Європі. Інституціональна основа європейської інтеграції. Європейський Союз як основне інтеграційне об'єднання у Європі.
5. Єврорегіони як форма інтеграції у Європі.
6. Україна та процеси європейської інтеграції.
7. Європейська політика сусідства. Ініціатива «Східне партнерство».
8. Міграційна політика ЄС.

ВИМОГИ ДО ЗДІБНОСТЕЙ І ПІДГОТОВЛЕНOSTІ АБІТУРІЄНТІВ

Оволодіння системою знань, що відповідають вимогам для отримання третього (освітньо-наукового) рівня «доктор філософії» спеціальності СЗ «Міжнародні відносини» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» передбачає, що вступники повинні мати диплом спеціаліста або магістра із зазначеної спеціальності або перехресної спеціальності, що передбачений правилами прийому; вільно володіти державною мовою, мати здібності до оволодіння знаннями та навичками в галузі фундаментальних та професійно орієнтованих дисциплін.

Фахове випробування вступників сприяє виявленню здібностей у майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин. У процесі його проведення абітурієнти повинні показати навички та вміння досліджувати міжнародно-політичні явища та процеси, що необхідно для чіткого визначення індивідуальних орієнтирів застосування власних здібностей та реалізації набутого професійного потенціалу в умовах демократичної політичної системи.

Вступник повинен знати:

- природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин;
- природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів;
- природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці;
- принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.
- природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

Вступник повинен вміти:

- здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.
- збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем;
- досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових

методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації;

- вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів;

- здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні матеріали;

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ ТА СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

- Вступний іспит на навчання за третім (освітньо-науковим) рівнем «доктор філософії» проводиться в письмовій формі.
- Кожна особа, що виконує роботу повинна мати індивідуальний комплект із завданням.
- Складені контрольні завдання являють собою систему завдань, які включають чотири вище перелічених розділів, які охоплюють основні напрямки системи знань про міжнародні відносини.
- Оцінювання знань вступника під час вступного випробування оцінюється за 100-бальною шкалою. Прохідний бал для вступу в аспірантуру – не менше 60 балів.
- Іспит зі спеціальності проводиться в усній формі. Білет складається з трьох питань. Зразок білету наведений у Додатку А.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

При перевірці відкритих запитань кожне з них оцінюється у 33-34 бали. Таким чином, за відповіді на 3 питання студент може отримати 100 балів. Набрані бали включаються до загального вступного рейтингу студента.

Шкала оцінювання знань студентів є такою:

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінки за національною шкалою
		екзамен
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
67-74	D	
60-66	E	задовільно
35-59	FX	
1-34	F	незадовільно

Встановлені критерії оцінювання достатності знань студентів при вступі на навчання для отримання третього освітньо-наукового рівня «доктор філософії» спеціальності СЗ «Міжнародні відносини» галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» є такими:

Бали	Критерії оцінювання
90 – 100 «Відмінно»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. абітурієнт показує при цьому глибоке оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал.
75 – 89 «Добре»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Абітурієнт виявляє знання і розуміння основних положень з навчальних дисциплін, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки; питання розкриває повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене уміння аналізувати факти й події, а також виконувати навчальні завдання. У відповідях допущені несуттєві помилки, може мати місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене ставлення абітурієнта до фактів.
60 – 74 «Задовільно»	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюються основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; абітурієнт у цілому оволодів суттю питань з даної теми, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу.
1 – 59 «Незадовільно»	Оцінюється завдання, що не виконане, або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Абітурієнт виявив неспроможність розкрити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення. У відповідях припущені суттєві помилки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Горбулін В, Бадрак В., Залужний В. Російська війна проти України. Як нарешті розірвати чотирьохсторічне замкнене коло. К.: Брайт Букс, 2024. 302 с.
2. Потехін О., Клименко Ю. Геополітика проти безпеки: союзницьке стримування агресії в Європі ХХ – початку ХХІ ст. – К.: Дух і літера, 2023. 552 с.
3. Єремєєва І. А. Теорія міжнародних відносин : підруч. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 140 с.
4. Дронов В. Ю. Міжнародні відносини та світова політика : навч.-метод. посіб. НУ «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2022. – 132 с.
5. Теорія міжнародних відносин : підручник / [М. П. Требін, Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов та ін.] ; за ред. М. П. Требіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2022. – 472 с.
6. Алексєєнко І. В., Курас А. І., Маргулов А. Х. Глобальні проблеми міжнародних відносин та світової політики: безпековий вимір : підруч. / ред.: І. В. Алексєєнко; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 163 с.
7. Демчишак Р.Б., Завада Я.І. Зовнішня політика країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 192 с.
8. Дорош Л.О., Іасечко О.Я., Турчин Я.Б. Зовнішня політика України. Навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 348 с.
9. Дорош Л. О. Зовнішня політика України : навч. посіб. / Л. О. Дорош, О. Я. Івасечко, Я. Б. Турчин; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2021. – 348 с.
10. Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. д-ра філос. наук, професора О. М. Кузя. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 201 с.
11. Історія міжнародних відносин : підруч. / І.В. Алексєєнко, А.Х. Маргулов, І.А. Єремєєва, М.В. Несправа. – Дніпро : ДДУВС, 2020. – 228 с.
12. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підруч. Манжола В.А., Коппель О. А., Капітоненко М.Г., та ін. / за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжоли. КНУ ім. Т. Шевченка. 2-е вид. Київ: Знання, 2014. 526 с.
13. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підруч. Кер. авт. кол. О.А. Коппель / за ред. Л. В. Губерського, В.А. Манжоли. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2008. 606 с.
14. Міжнародні відносини та світова політика : підруч. Кер. авт. кол. В.Ю. Крушинський / за ред. В. А. Манжоли. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.
15. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Постол О. Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні,

соціально-антропологічні виміри) : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.

16. Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин: підруч. Кер. авт. кол. В. А. Манжола / за ред. Л. В. Губерського. Київ: Київський університет, 2008. 512 с.

Інтернет-ресурси

1. Офіційний вебсайт Верховної Ради України. URL : <http://www.rada.gov.ua>
2. Сайт бібліотеки Верховної Ради України. URL : <http://www.rada.kiev.ua>
3. Сайт Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого. URL : <https://nlu.org.ua/>
4. Сайт Національної бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL : <http://nbuv.gov.ua/>
5. Сайт Наукової бібліотеки Національного університету Києво-Могилянської академії. URL : <https://library.ukma.edu.ua/>
6. Сайт Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://www.library.univ.kiev.ua>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Зразок екзаменаційного білету

Міністерство освіти і науки України
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА
МОГИЛИ
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. ректора ЧНУ ім. Петра Могили

_____ Леонід КЛИМЕНКО
« ____ » _____ 20 ____ рік

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

на навчання за третім освітньо-науковим рівнем «доктор філософії»
галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні
відносини»
спеціальності СЗ «Міжнародні відносини»

БІЛЕТ № _____

1. Об'єкт, предмет теорії міжнародних відносин, її структура та функції
2. Українсько-американські сучасні двосторонні відносини
3. Національна і міжнародна безпека..

*Затверджено на засіданні кафедри соціології та політології
Протокол № 4 від «30» квітня 2025 р.*

Завідувач кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики,
д.політ.н, професор _____

Олександр ШЕВЧУК